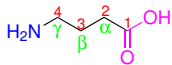

Základy organické chemie

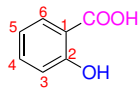
Jaromír Literák

Karboxylové kyseliny a jejich deriváty

4-aminobutanová
kyselina
 γ -aminomáselná
kyselin

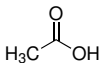

2-hydroxybenzenkarboxylová
kyselina
o-hydroxybenzoová kyselina
kyselina salicylová

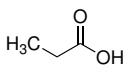
Triviální názvy karboxylových kyselin a solí (esterů):

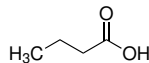
mravenčí
formiát

octová
acetát

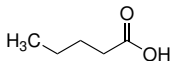
propionová
propionát

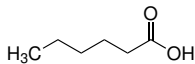
máselná
butyrát

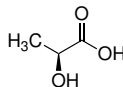
Karboxylové kyseliny a jejich deriváty

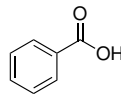
valerová
valerát

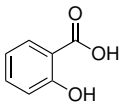
kapronová
kapronát

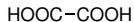
mléčná
laktát

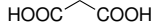
benzoová
benzoát

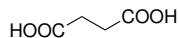
salicylová
salicylát

šťavelová
oxalát

malonová
malonát

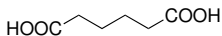

jantarová
sukcinát

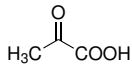
Karboxylové kyseliny a jejich deriváty

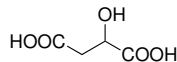
glutarová
glutarát

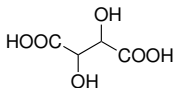
adipová
adipát

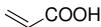
pyrohroznová
pyruvát

jablečná
malát

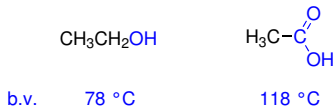
hroznová
tartrát

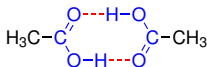
akrylová
akrylát

Vlastnosti karboxylových kyselin

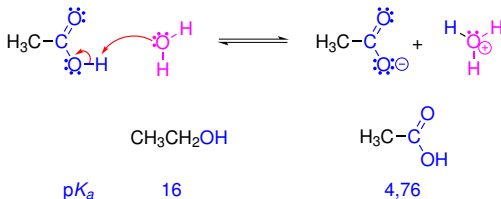
Teploty varu:

Tvorba dimerů:

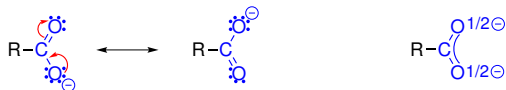

Kyselost:

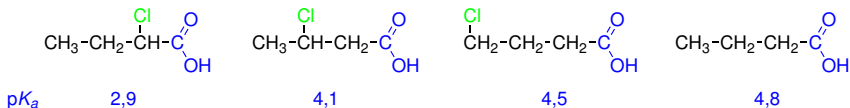
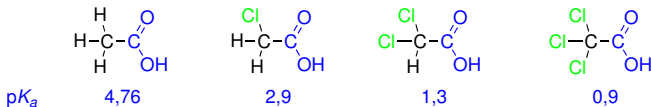

Vlastnosti karboxylových kyselin

Stabilizace karboxylátového aniontu **konjugací**:

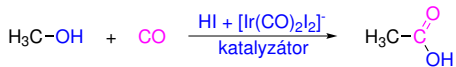

Vliv **indukčního efektu** na kyselost:

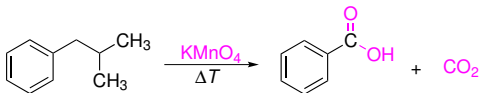
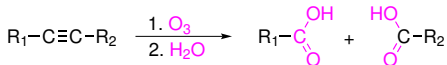
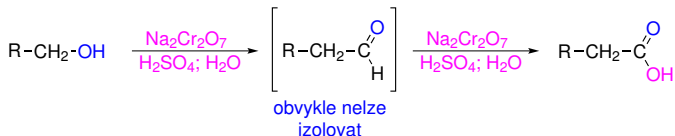

Příprava karboxylových kyselin

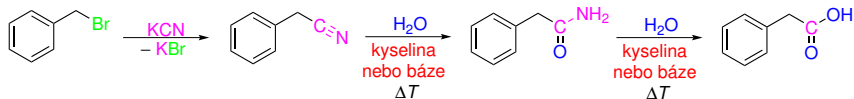
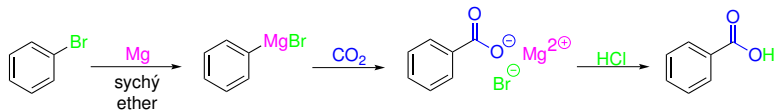
Průmyslová výroba kyseliny octové

Příprava karboxylových kyselin:

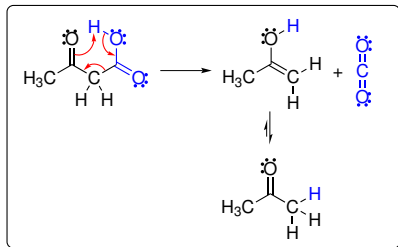
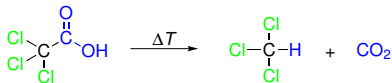
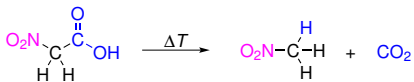
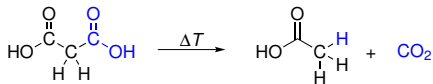
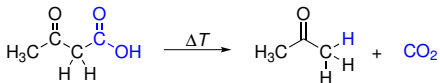

Příprava karboxylových kyselin

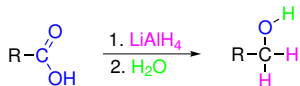
Reakce karboxylových kyselin

Dekarboxylace karboxylových kyselin s **elektronakceptorními substituenty** na α -atomu uhlíku.

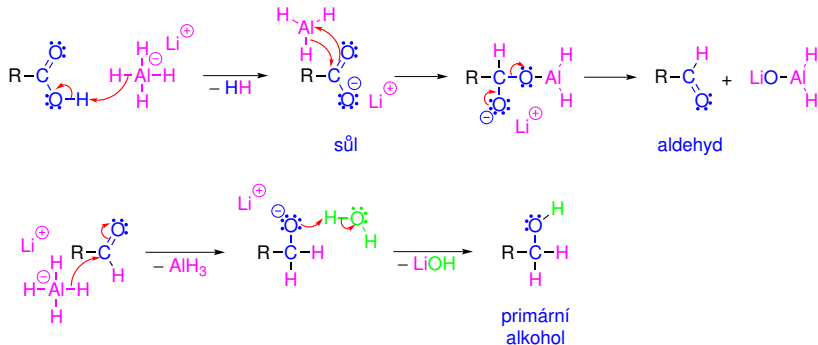

Reakce karboxylových kyselin

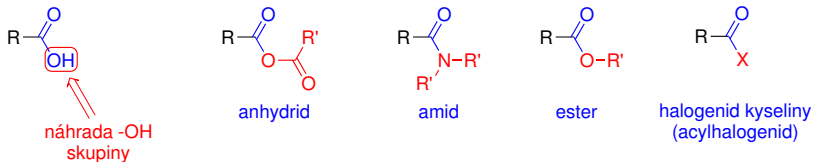
Redukce karboxylových kyselin:

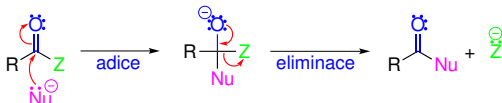
Mechanismus:

Funkční deriváty karboxylových kyselin

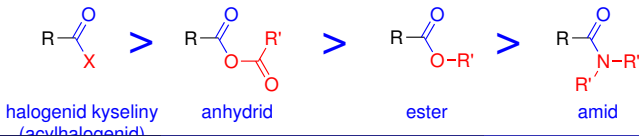

Nukleofilní acylová substituce

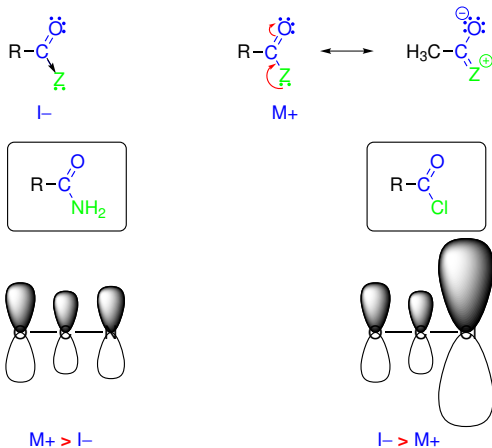

Probíhá adičně-eliminačním mechanismem.

Reaktivita vůči nukleofilům:

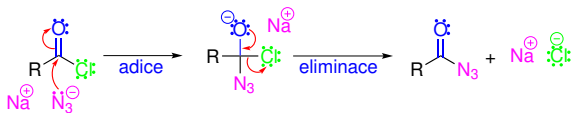
Funkční deriváty karboxylových kyselin

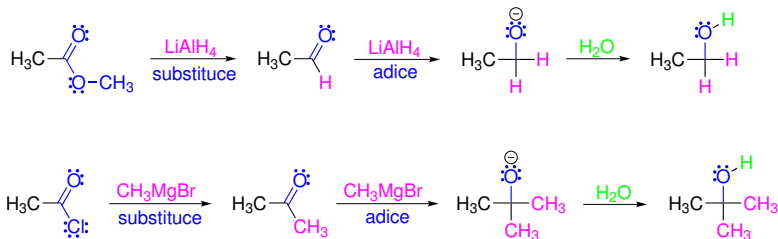
Nukleofilní acylovou substitucí lze **převádět funkční deriváty mezi sebou** – snadno lze z derivátu reaktivnějšího připravit derivát méně reaktivní.

Funkční deriváty karboxylových kyselin

Příprava acylazidů:

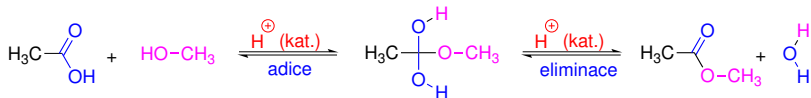

Pokud je nukleofilem **organokov** nebo **komplexní hydrid**, může produkt substituce (aldehyd nebo keton) dále reagovat s nukleofilem:

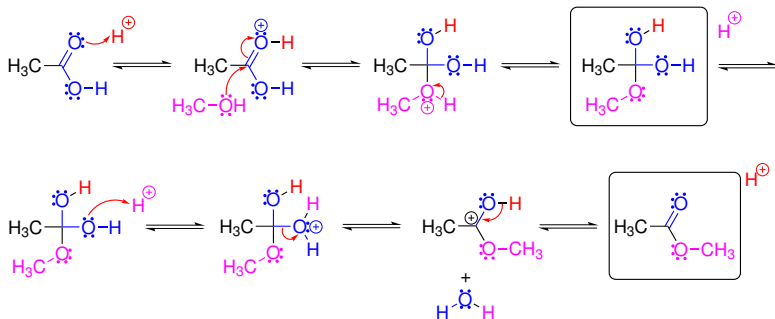

Funkční deriváty karboxylových kyselin

Esterifikace:

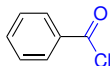
Mechanismus:

Halogenidy karboxylových kyselin

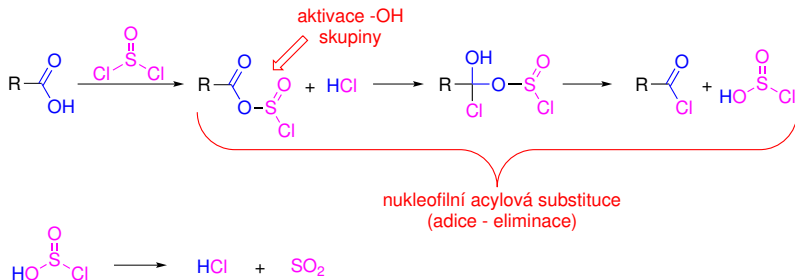

bromid kyseliny octové
acetyl bromid

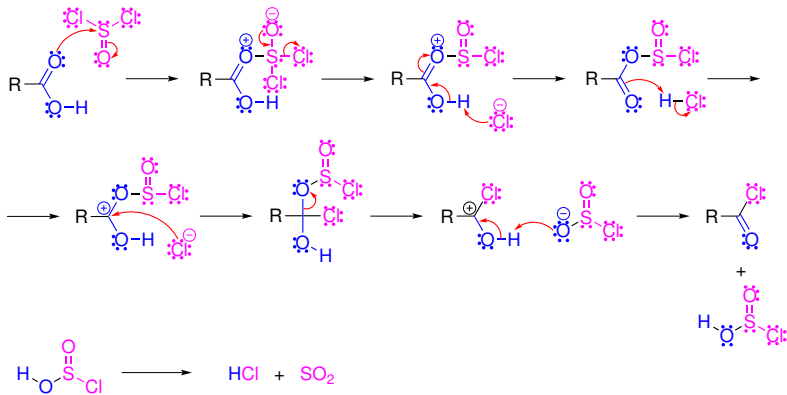
chlorid kyseliny benzoové
benzoylchlorid

Obvykle připravovány reakcí karboxylových kyselin s halogenidy anorganických kyselin.

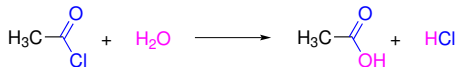
Halogenidy karboxylových kyselin

Mechanismus:

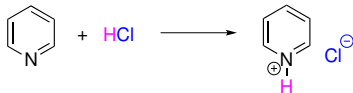
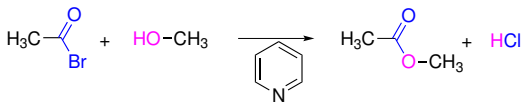

Halogenidy karboxylových kyselin

Hydrolyza halogenidů:

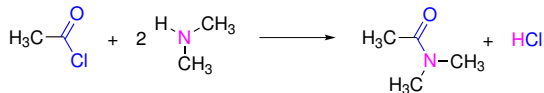

Acylace nukleofilů (alkoholů a aminů):

Halogenidy karboxylových kyselin

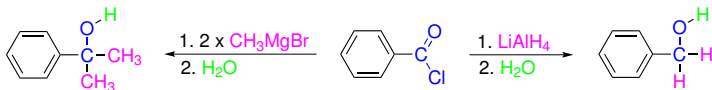
Acylace nukleofilů (alkoholů a aminů):

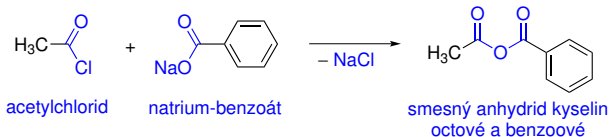
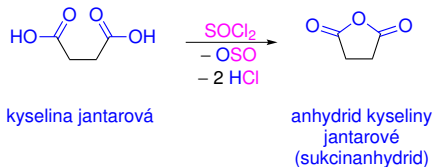
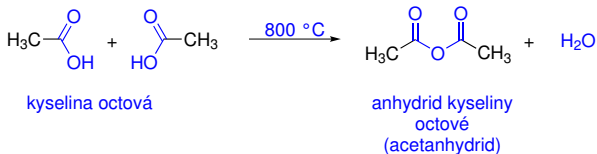
druhý ekvivalent aminu:

Reakce acylhalogenidů s organokovky a LiAlH_4 :

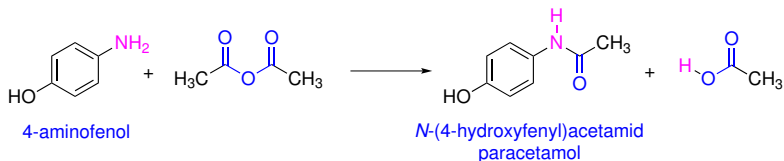
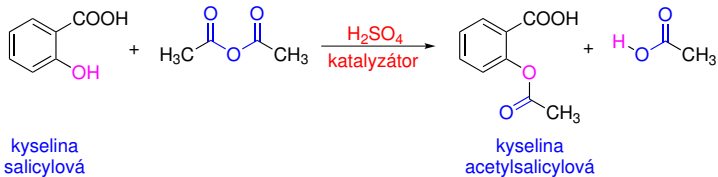

Anhydridy karboxylových kyselin

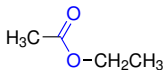

Anhydridy karboxylových kyselin

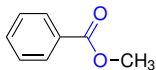
Acylace nukleofilů (alkoholů a aminů):

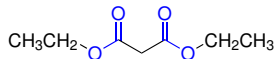
Estery karboxylových kyselin

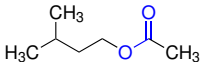
ethylester kyseliny octové
ethyl-acetát

methylester kyseliny benzoové
methyl-benzoát

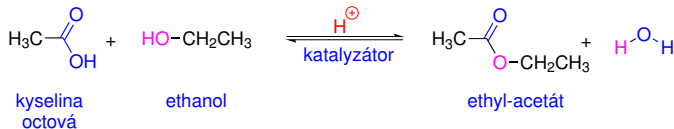

diethylester kyseliny malonové
diethyl-malonát

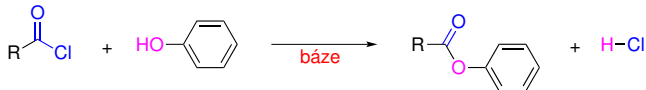
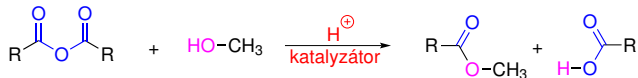
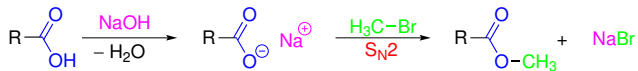
isopentylester kyseliny octové
isopentyl-acetát
3-methylbutyl-acetát

Fischerova esterifikace:

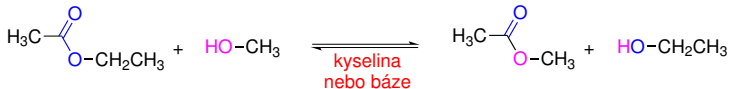

Estery karboxylových kyselin

Příprava esterů:

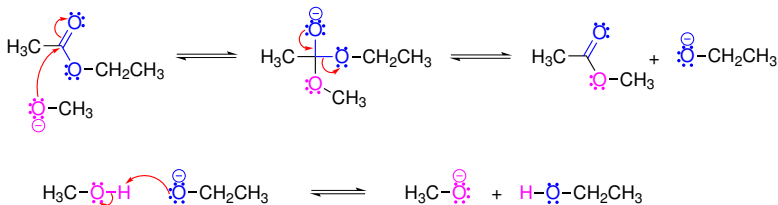

Transesterifikace:

Estery karboxylových kyselin

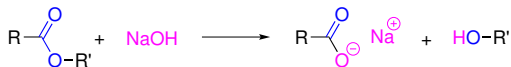
Mechanismus bazické transesterifikace:

Hydrolyza esterů:

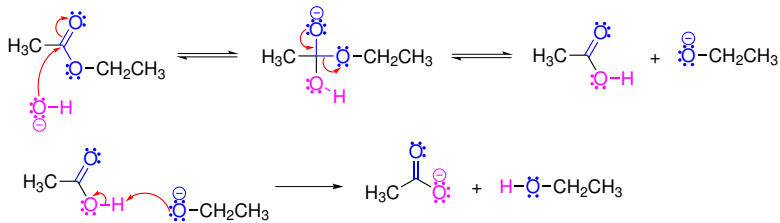
Kysele katalyzovaná hydrolyza – mechanismus je **opakem kysel** katalyzované esterifikace.

Bazická hydrolyza – **saponifikace**:

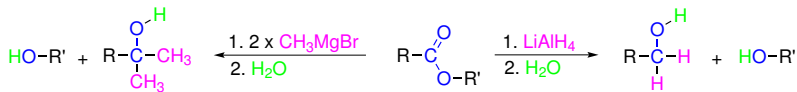

Estery karboxylových kyselin

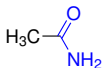
Mechanismus bazické hydrolyzy:

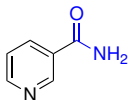
Reakce esterů s organokovky a LiAlH_4 :

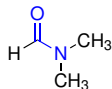
Amidy karboxylových kyselin

amid kyseliny
octové
acetamid
ethanamid

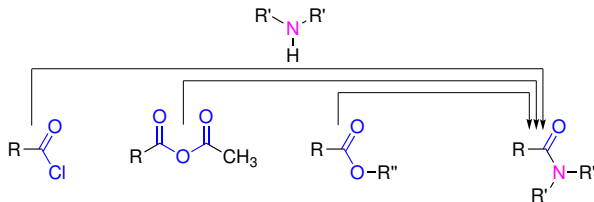
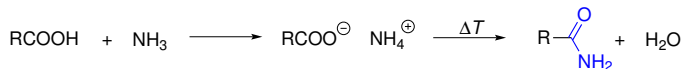

amid kyseliny nikotinové
nikotinamid

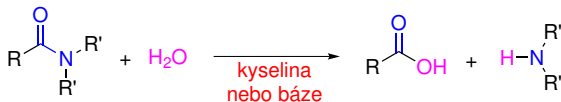
N,N-dimethylformamid

Příprava amidů:

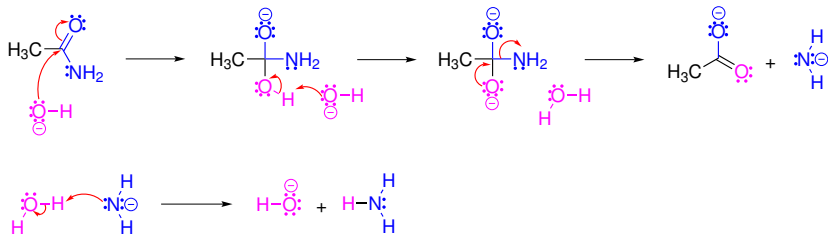

Amidy karboxylových kyselin

Hydrolyza amidů:

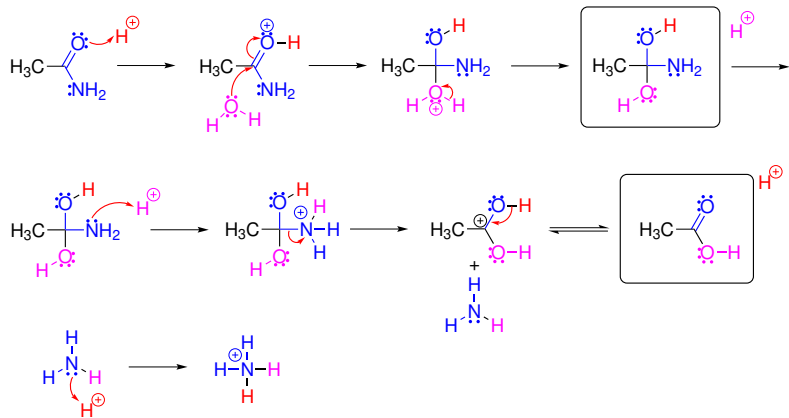

Mechanismus bazické hydrolyzy amidů:

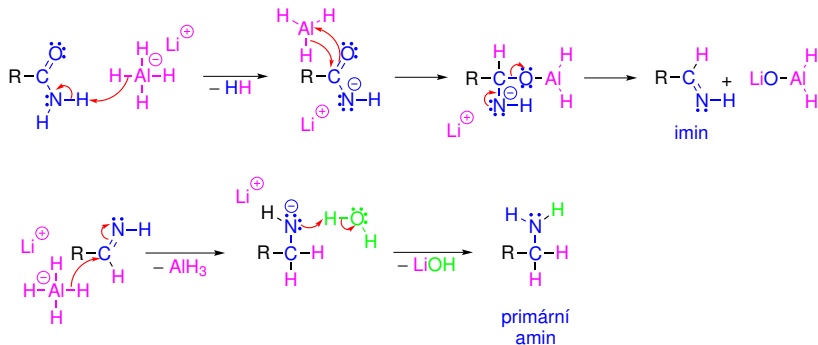
Amidy karboxylových kyselin

Mechanismus kyselého hydrolyzy amidů:

Amidy karboxylových kyselin

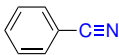
Redukce amidů:

Nitrily karboxylových kyselin

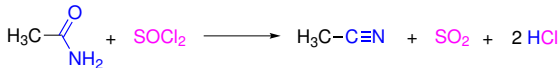
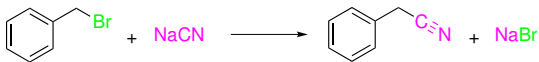

nitril kyseliny octové
acetonitril
ethannitril

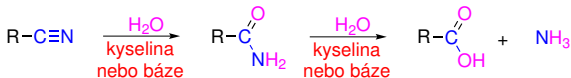

nitril kyseliny benzoové
benzonitril
benzenkarbonitril

Příprava nitrilů:

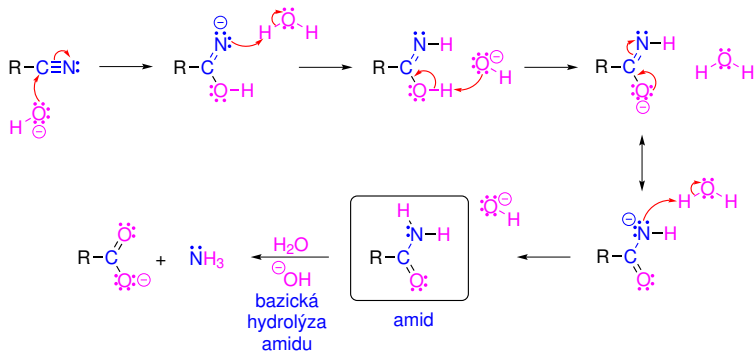

Hydrolyzá nitrilů:

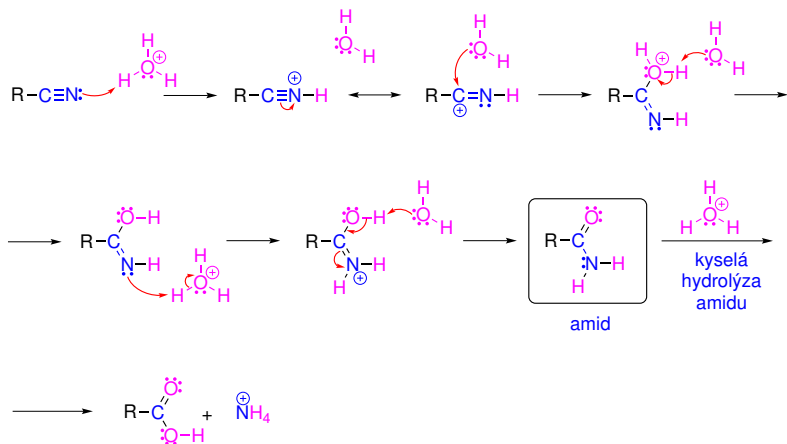
Nitrily karboxylových kyselin

Mechanismus bazické hydrolyzy nitrilů:

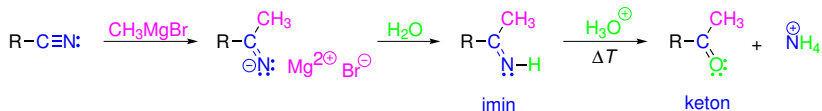
Nitrily karboxylových kyselin

Mechanismus kyselá hydrolyzy nitrilů:

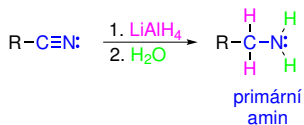

Nitrily karboxylových kyselin

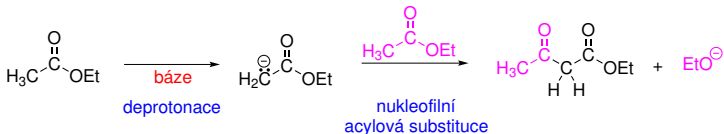
Reakce nitrilů s organokovy – příprava ketonů:

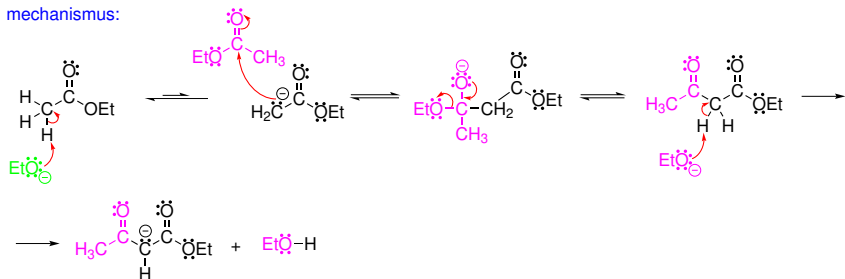
Redukce nitrilů – příprava primárních aminů:

Claisenova reakce

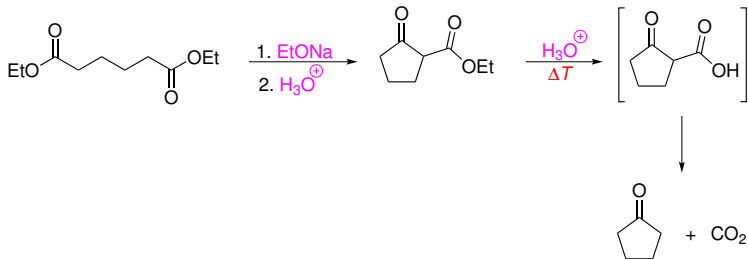
mechanismus:

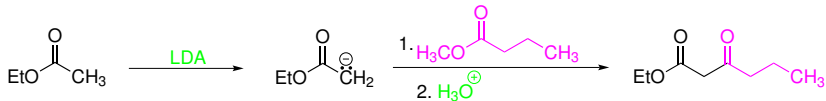
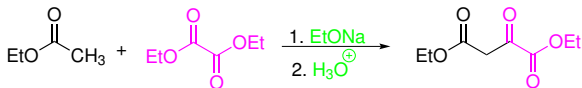
zpracování:

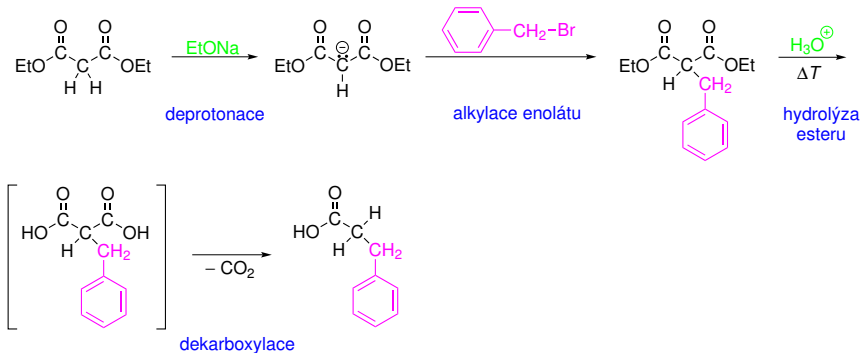
Claisenova reakce

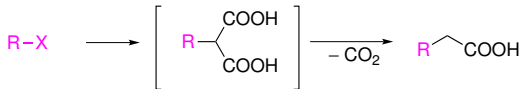
Zkřížená Claisenova reakce:

Malonesterové syntézy

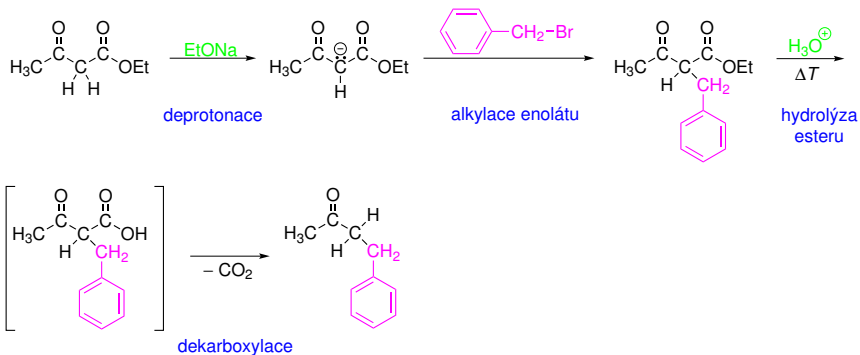

Syntetické použití:

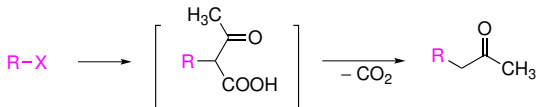

Malonesterové syntézy

Výchozí látkou může být i jiná 1,3-dikarbonylová sloučenina:

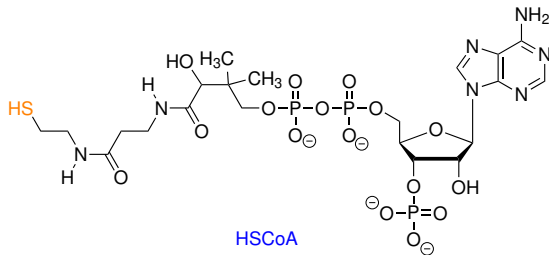
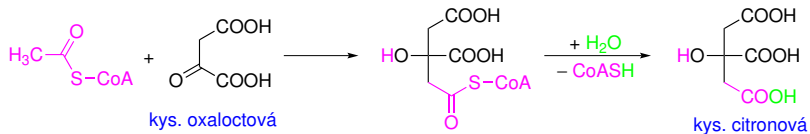
Syntetické použití:

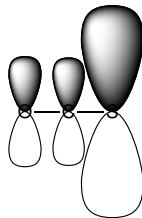
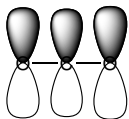
Hellova-Volhardova-Zelinskeho reakce

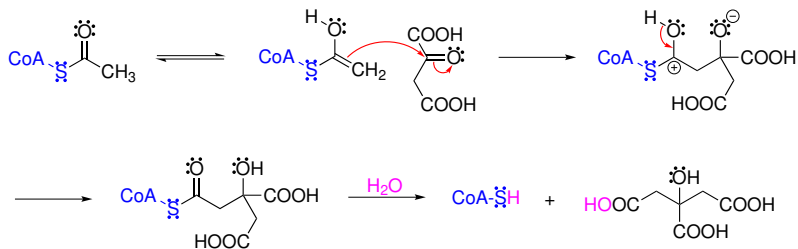
Thioestery

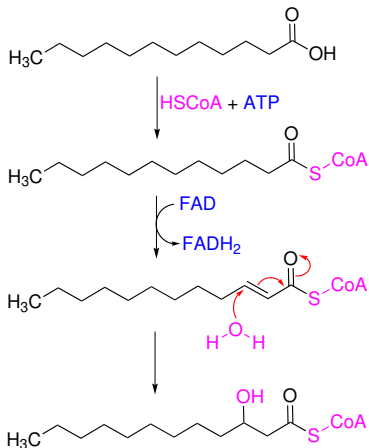

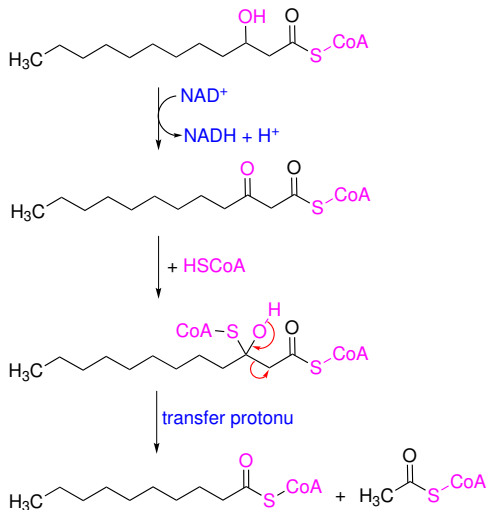
Thioestery

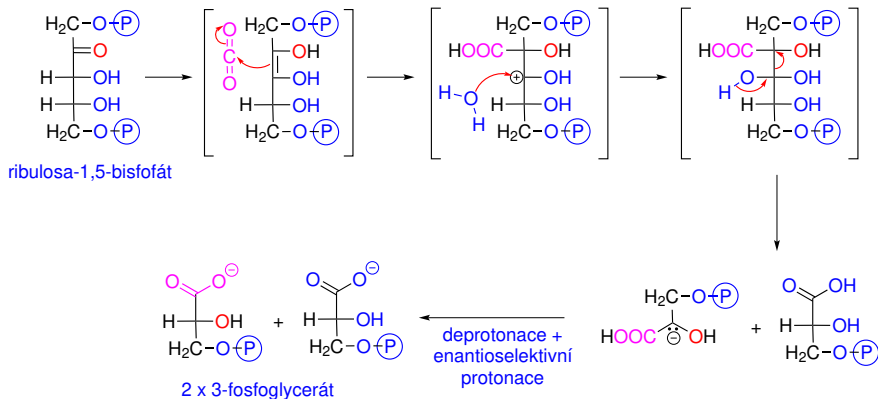
Thioestery

Fixace oxidu uhličitého při fotosyntéze

Kyselina uhličitá a její deriváty

$$K_{hydr} = \frac{[\text{H}_2\text{CO}_3]}{[\text{CO}_2]} = 2,8 \times 10^{-3} \quad \text{p}K_{hydr} = -\log K_{hydr} = 2,55$$

Maximální rozpustnost kyseliny uhličitá ve vodě je asi $0,034 \text{ mol dm}^{-3}$, nad touto koncentrací se rozkládá na oxid uhličitý a vodu.

Najdeme dvě rozdílné hodnoty $\text{p}K_{a1}$ pro disociaci do prvního stupně:

$$K_{a1} = \frac{[\text{H}^+] \cdot [\text{HCO}_3^-]}{[\text{H}_2\text{CO}_3]} \quad \text{p}K_{a1} = 3,8$$

$$K_{a1,poz} = \frac{[\text{H}^+] \cdot [\text{HCO}_3^-]}{[\text{CO}_2]} = K_{a1} \cdot K_{hydr} \quad \text{p}K_{a1,poz} = 6,35$$

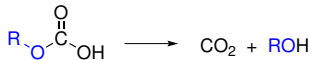
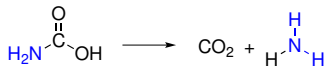
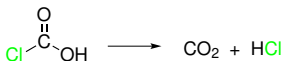
Kyselina uhličitá a její deriváty

Pro disociaci do druhého stupně:

$$K_{a2} = \frac{[\text{H}^+] \cdot [\text{CO}_3^{2-}]}{[\text{HCO}_3^-]} \quad pK_{a2} = 10,2$$

Funkční deriváty kyseliny uhličité

Některé z funkčních derivátů jsou **nestálé**:

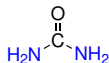
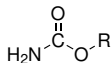
Kyselina uhličitá a její deriváty

Funkční deriváty kyseliny uhličité

Stále jsou např. soli monoalkyl- nebo monoaryl-karbonátů:

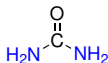

Další stálé deriváty kyseliny uhličité:

Močovina

Diamid kyseliny uhličité.

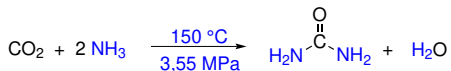

Kyselina uhličitá a její deriváty

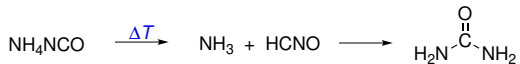
Močovina

Odpadní látka u savců, obojživelníků a některých ryb.

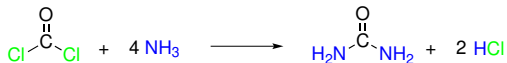
Průmyslová výroba:

Wöhler (1828):

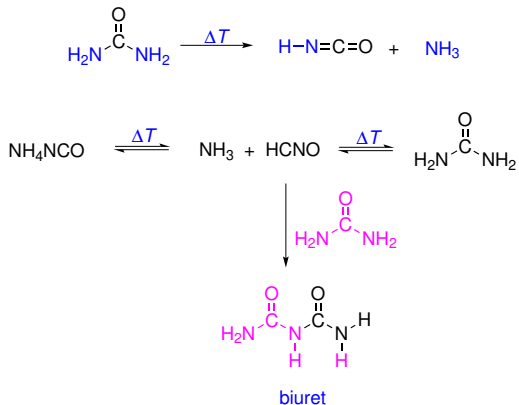
Také:

Kyselina uhličitá a její deriváty

Močovina

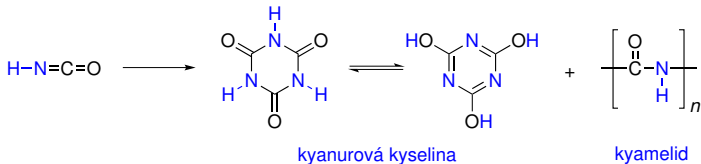
Při zahřívání se močovina rozkládá na **kyselinu kyanatou** a **amoniak**:

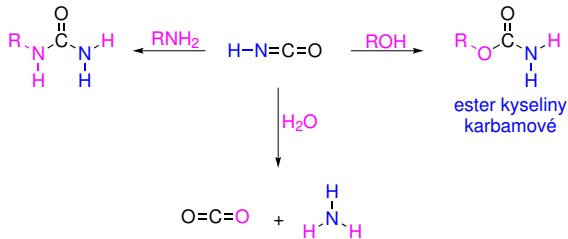
Kyselina uhličitá a její deriváty

Kyselina kyanatá

Kyselina kyanatá je nestálá:

Produkty reakce kyseliny kyanaté s nukleofily:

Příklad č. 1

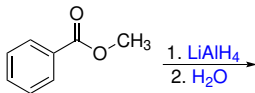
Doplňte produkt/y následující reakce:

Řešení:

Příklad č. 2

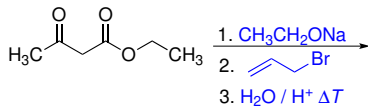
Doplňte produkt/y následující reakce:

Řešení:

Příklad č. 3

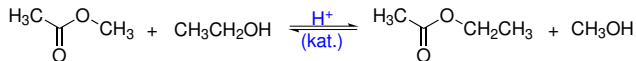
Doplňte produkt/y následující reakce:

Řešení:

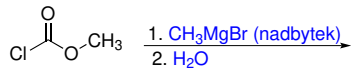
Příklad č. 4

Napište podrobný mechanismus kysele katalyzované transesterifikace methyl-acetátu ethanolem:

Příklad č. 5

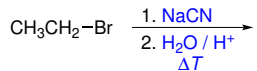
Doplňte produkt/y následující reakce:

Řešení:

Příklad č. 6

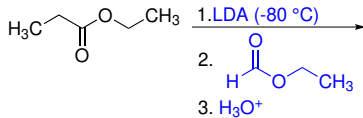
Doplňte produkt/y následující reakce:

Řešení:

Příklad č. 7

Doplňte produkt/y následující reakce:

Řešení: